

Partierna måste redan i riksdagsvalet bekänna färg inför Europavalet

När flera medlemsstater genom själviskt agerande underminerar unionens handlingskraft kan EU inte leva upp till medborgarnas förväntningar. Förtroendet för unionen sätts därmed på spel, skriver svenska forskare i årets Europaperspektivbok EU och nationalstatens återkomst.

År 2019 ser ut att bli ett ödesår för EU. För första gången någonsin förväntas ett land lämna unionen samtidigt som de kvarvarande medlemsstaterna inte har kunnat enas i flera viktiga frågor, bland annat inom det migrationspolitiska området. Många av de problem som EU står inför förvärras av att medlemsstaterna i allt högre grad främjar sina egna intressen på bekostnad av de gemensamma.

Medborgarna i EU:s medlemsstater förväntar sig att EU ska kunna lösa gränsöverskridande frågor som klimathot, migrationsströmmar och globala ekonomiska nedgångar, för att inte tala om chockvågorna efter brexit. Men när flera medlemsstater genom själviskt agerande underminerar unionens handlingskraft kan EU inte leva upp till medborgarnas förväntningar. Förtroendet för unionen sätts därmed på spel.

Hur ser då framtiden ut för sammanhållningen i EU? Medlemsstaternas tilltagande nationalistiska agerande måste tas på allvar. EU och dess medlemsstater behöver därför ta sig an tre utmaningar för att säkerställa en långsiktigt hållbar balans mellan överstatlighet och mellanstatlighet inom unionen.

Medlemsstaternas politiska ledare måste sluta beskylla EU för impopulära beslut som de själva varit med och förhandlat fram. Nationella politiker bör ta ett större ansvar för sin roll i EU och förankra politiska beslut som de vet riskerar att göra en del medborgare missnöjda.

Om EU:s institutioner fungerar bristfälligt ska detta givetvis uppmärksammas, kritiserar och åtgärdas. Däremot är det illavarslande om medlemsstaternas politiska företrädare systematiskt utnämner EU till syndabock för att stärka sina egna opinionssiffror på hemmaplan. Den typen av agerande riskerar att göda populistiska konspirationsteorier om hur EU fungerar och leder i värsta fall till ytterligare splittring inom unionen.

I Storbritannien spreds till exempel en stor mängd myter inför brexit-omröstningen 2016. Dessutom, och i motsats till vad somliga EU-

EU har anklagats för att inte visa tillbörlig respekt för nationella politiska och rättsliga traditioner. På sikt kan det undergräva hela EU:s legitimitet då medlemsstaternas politiska ledare får svårt att rättfärdiga EU:s agerande inför sina medborgare.

Antonina Bakardjieva Engelbrekt
professor i europeisk integrationsrätt,
redaktör för Europaperspektiv

Karin Leijon
doktor i statsvetenskap, redaktions-
sekreterare för Europaperspektiv

Anna Michalski
docent i statsvetenskap,
redaktör för Europaperspektiv

Lars Oxelheim
professor i internationella affärer,
redaktör för Europaperspektiv

skeptiker vill ge sken av, anser en majoritet av EU:s medborgare att fler politiska beslut bör fattas på EU-nivå. Men problemet är att medlemsstaternas företrädare inte förmår komma överens. Kommissionens ordförande Jean-Claude Juncker uttryckte 2018 med tydlighet att det är Europeiska rådet och ministerrådet, det vill säga medlemsstaterna själva, som måste bära huvudet för att EU inte lyckats få till stånd lösningar på många akuta politiska problem.

EU måste ta hänsyn till legitima nationella särdrag. EU har anklagats för att inte visa tillbörlig respekt för nationella politiska och rättsliga traditioner. På sikt kan det undergräva hela EU:s legitimitet då medlemsstaternas politiska ledare får svårt att rättfärdiga EU:s agerande inför sina medborgare. Denna farhåga har delvis besannats i och med Storbritanniens beslut att lämna unionen efter många års inhemsk debatt om att EU kränker den nationella suveräniteten. Men att EU behöver visa hänsyn är inte samma sak som att tillåta att medlemsstaterna underminerar fundamenten i det europeiska samarbetet.

Den politik som Polen och Ungern bedrivit under de senaste åren står i direkt konflikt med EU:s grundläggande demokratiska värdeeringar och utgör därmed ett hot mot hela den europeiska gemenskapen. EU måste ta strid mot dessa illiberala regimer och stå upp för det som är själva kärnan i unionen, nämligen den öppna inre marknaden och de demokratiska fri- och rättigheterna. Däremot bör EU tillåta större flexibilitet inom politikområden där medlemsstaterna enligt subsidiaritetsprincipen är bäst lämpade att fatta beslut.

Medlemsstaternas politiska eliter måste sluta behandla nationella och europeiska valrörelser som separata företeelser. Brännande politiska frågor skär ofta tvärs igenom de två nivåerna, men politiker är ofta ovilliga att prata om sakpolitiska EU-frågor i nationella valrörelser. Det är inför riksdagsvalet den 14 april ännu

oklart var partierna verkligen står i en mängd viktiga frågor som EU skall fatta beslut om. Partierna måste få till stånd en offentlig diskussion om vilken politik man vill se på europeisk nivå. I den mån EU över huvud taget diskuteras är det framför allt frågan om man är för eller emot unionen som dominerar. Detta är mycket problematiskt ur ett demokratiskt perspektiv. Hur ska medborgarna kunna få reda på vilken politik som en finsk regering tänker driva i ministerrådet om partierna inte tar ställning i sakfrågor? Utan tydliga besked från de politiska företrädarna blir det nästintill omöjligt för väljarna att göra informerade val och utkräva ansvar.

Med två och en halv månader kvar till valet till Europaparlamentet – ett val som på många sätt kan ses som ett ödesval för EU – har samtliga riksdagspartier ett ansvar att på allvar diskutera frågorna på den europeiska dagordningen. Finland bör som andra medlemsländer rannsaka sig själv och begrunda hur sammanhållningen i EU kan skyddas mot nationalistiska tendenser både inom och utanför Europa.

Särskilt oroande är att populistiska partier sprider vinklad kritik mot EU samtidigt som de föreslår förenklade lösningar på komplexa utmaningar. Riksdagsvalet kommer att ta mycken politisk kraft i anspråk, men EU-frågorna kan inte vänta längre och riksdagsvalet erbjuder då en nykommen gyllene chans att visa korten i viktiga EU-sakfrågor. Finska politiker bör ta detta tillfälle i akt att klargöra för väljarna var de står i dessa frågor, men också hur de ser på nationalstatens roll i ett framtida Europasamarbete.

Fotnot: Årets Europaperspektivbok EU och nationalstatens återkomst innehåller bidrag av ledande svenska forskare inom ekonomi, juridik och statsvetenskap. Den presenteras på Sveriges ambassad i dag.